

N:o 16.

Af herr **J. Eliasson**, om ytterligare nedsättning i de på viss jord hvilande grundskatter.

Att den allra största delen af skattejorden inom Upsala län är den hårdast onererade i riket, det torde numera vara allmänligen känt och erkänt, samt kan dessutom bevisas. Om i anledning häraf, genom folkets ombud vid riksdagen från denna provins, framkomma yrkanden om skattelindring, så kan ju sådant anses berättigadt. Under denna förutsättning vågar undertecknad härigenom draga frågan om ökad grundskatteafskrifning till Riksdagens förnyade pröfning.

Frågan om nedsättning eller afskrifning af de å viss jord hvilande grundskatter är icke ny. Redan för omkring 230 år sedan yppades allvarligt missnöje med den ännu kvarstående betydliga grundskatt, som benämnes landtågsgärd. Klagomål öfver grundskatterna hafva sedan dess flerfaldiga gånger låtit höra sig, så väl under föregående som detta århundrade; men utan resultat som verkat någon egentlig minskning. Jordeboks- och hemmantalsräntorna hafva visserligen blifvit förenklade, och dessa, likasom kronotionden, förvandlats till fast penningaränta, hvilket för de skattskyldige snarare medfört en ökning än minskning af utgifterna, och senare, eller 1885, hafva 30 procents afskrifning å det hela beviljats. Genom den sistnämnda åtgärden äro grundskatterna likväl erkända såsom orättvisor, och det förefaller mig vara statsmagterna mindre värdigt att vidgå, det en orättvisa är till finnandes utan att i sin helhet afhjelpa den. Frågan är numera, under sådana förhållanden, kommen i det skede, att den snart och fullständigt måste lösas.

Om man söker att förskaffa sig kännedom i hvad som angår tillkomsten af de å viss jord hvilande grundskatter, och om man tager

i betraktande den mängd af skatter å den nu privilegierade jorden, som voro till finnandes vid tiden för grundskatternas början, men som sedermera under tidernas lopp upphört, så kan man få en skälig anledning till förvåning, mindre öfver skatternas tillkomst, men mera öfver deras bibehållande till närvarande tid. När man åter tager dem närmare i betraktande och vill påvisa orättmätigheten i deras utgörande, då kan man komma i tvekan om hvilken skattetitel som förtjenar få det främsta rummet, enär de kunna anses vara af enahanda beskaffenhet allesammans. Det må därför tillåtas mig att börja mina andraganden med kronotionden.

Af alla skatter, som nu trycka den svenska jordens innehafvare, torde tionden vara en bland de äldsta. Den uppgifves vara börjad strax efter kristendomens allmänna införande i landet. Hvad man dock med visshet vet, det är, att tionden ursprungligen erlades af landets alla innevänare, efter hvars och ens inkomst utaf jordbruk, boskapsskötsel och fiske, samt till och med äfven af jagt. Den utgick in natura, efter årlig räkning, till fördelning emellan kyrkan, presterskapet och de fattige. Kronotionden är en del af den urgamla tionden; men den utgår nu icke i förhållande till inkomsten, och den är hufvudsakligen indragen till bestridande af statens utgifter.

Senaste skatteregleringskomiténs tabeller, hvilka angifva förhållandena 1878, lemna vittnesbörd om den orättvisa, som är till finnandes bland de nu kronotiondeskyldige. Det visas deraf, att kronotionden, och den del af kyrktionden, som är för statsändamål anvisad, för allmänna frälse- samt utsocknehemman i hela riket, sammanlagdt per medium utgör 78 öre på hvarje 1,000 kronor af dessas fastighetstaxeringsvärde, då deremot samma skatt drabbar allmänna frälse- samt utsocknehemman i Upsala län med ett medeltal af 1 krona 96 öre. Nyssnämnda tabeller visa äfven, att då ifrågavarande tionde för roterade skattehemman i hela riket utgör 97 öre, så uppgår den i Upsala län till 2 kronor 57 öre, allt i medeltal för ett taxeringsvärde af 1,000 kronor. Större olikheter än de nu anförda kunna dock påvisas. Inom den kommun, jag tillhör, fins ett hemman, hvars kronotionde är 6 kronor 1 öre, och ett annat, för hvilket densamma utgör endast 78 öre på 1,000 kronors taxeringsvärde. Begge dessa äro likväl af frälsenatur. Det gifves ock ett roteradt skattehemman inom samma kommun, för hvilket kronotionden uppgår till 7 kronor 95 öre för ett taxeringsvärde af 1,000 kronor. Hvar och en må nu hysa hvilka åsigter som helst i skatteafskrifningsfrågan; men en skatt så olika fördelad torde dock icke kunna försvaras, om man ser den från billighetens och rättvisans synpunkter.

Märkligt är att se de bestämmelser, som röra kronotionden, och huru dessa under tidernas lopp blifvit ändrade. Då den först, eller 1525, indrogs till staten, skedde detta till krigsfolkets aflöning; sedermera till afbetalning å den utländska skulden. Nu utgår kronotionden hufvudsakligen af dem, som sedermera blifvit rustnings- och roterings-skyldige. Vid kronotiondens uppkomst, eller kanske mera tydligt sagdt, före och vid tiden när den blef anvisad för statsändamål, voro alla rikets invånare, som idkade åkerbruk, de måtte vara af högre eller lägre stånd, boende i städer eller på landsbygden, skyldige dertill; men huru länge egde ett sådant förhållande rum? Redan mot slutet af konung Johan den tredjes regering började adeln att söka och vinna befrielse för sina sätesgårdar, och vid den märkliga riksdagen i Linköping år 1600 blefvo säterierna i allmänhet förklarade fria från kronotionden. Genom adelsprivilegierna 1612 blefvo ytterligare rå- och rörshemmanen fritagna. Tiondemandatet 1638 föreskrifver, att den städerna tillhörande jord skulle, i likhet med all annan, vara tionde underkastad, af hvilken kronan enligt den allmänna regeln egde att uppbära två tredjedelar; men af städerna äro endast ett antal af 28, som kronotionde utgöra, eller Södertelje, Upsala, Eskilstuna, Strengnäs, Torshälla, Mariefred, Linköping, Söderköping, Skeninge, Engelholm, Malmö, Landskrona, Skara, Falköping, Karlstad, Kristinehamn, Filipstad, Örebro, Nora, Linde, Arboga, Köping, Hedemora, Hernösand, Östersund, Umeå, Luleå och Piteå; de öfriga 61 äro derifrån befriade. Borås, Ulricehamn, Venersborg och Åmål frikallades genom kongl. brefvet den 20 september 1743; Sundsvall till följd af kongl. brefvet den 23 november 1744; Lund genom kongl. brefvet den 10 maj 1814 och Ystad i anledning af kongl. brefvet den 27 februari 1844. För öfriga städer torde det saknas uppgifter, om och när de blifvit befriade från hvad som i 1638 års tiondemandat stadgas. Det kan icke falla mig in att härvid uttala något omdöme om forna tiders styrelser, angående befrielse för den privilegierade jorden å landsbygden och ett flertal städer. Mitt mål är att påvisa orättvisorna. Till dessa synes mig äfven höra, att staden Upsala åligger en kronotionde, som uppgår till 4 kronor 79 öre, då deremot kronotionden för Skara utgör obetydligt mer än 1 öre, allt för hvarje 1,000 kronor af dessa städers jordbruksfastighets taxeringsvärde, och det förefaller mig att derest det i ett samhälle blifvit stadgad en utgift, att af alla efter bestämda grunder utgöras, och sedermera en stor del af detta samhälle frikallas derifrån, så minskar sådant de öfriges pligter. När en skatt icke utgår efter samma grund, till samma ändamål och af likartade inkomster, som vid dess början var bestämdt,

så förefaller det mig ock, att detta förhållande betydligt rubbar dess gamla grundvalar.

Om det är märkligt att se, huru en stor del af dem, som ursprungligen varit skyldige till kronotindes utgörande, nu äro derifrån befriade, så torde det vara lika om icke mera märkligt att läsa berättelserna om åtgärderna för en till beloppet ständig kronotindes införande. Det må tillåtas mig att härvid anförä, det kongl. kammarkollegium, genom bref till landshöfdingarne den 28 mars 1634, förordnade om framställning till allmogen, huru vida denna ville gifva en viss kronotinde af en tunna efter hvarje tunnans utsäde, utom prestens tertial. I samma bref uttalades det hotet, att om ej förslaget antoges, skulle Kongl. Maj:t tillsätta skarpa inspektörer öfver tiondeuppbörden. Det må härvid äfven tillåtas mig åberopa kongl. brefvet till landshöfdingen Stålarin den 6 augusti 1681. Konungen skrifer deri: »Wi påminna Oss det välmenta förslag I gifven Oss i underdånighet vid handen, då Wi voro i Östergötland, om tiondens förmering dersammastädes genom ett tjenligt accord med allmogen om en viss afgift af gården årligen; förmenandes I att tionden ofelbart på det sättet skulle kunna bringas till mer än dubbelt så stort quantum; Hvarmed som Oss sker en mycket nyttig och angenäm tjenst om I kunnen detta tillvägäbringa och med godt manér disponera och öfvertala bonden att ge ett visst; ty gifve Wi icke allenast härmed tillstånd med allmogen häröfver sluta och accordera, utan ock erkänna med särdeles Nåde såväl förslaget, som den flit och omtanke I dervid användandes varden». Det ser härutaf ut, som både hot och öfvertalning under nämnda tider varit tillätne för att vinna skatteförhöjning å landsbygden.

Lika märkligt är det ock, att tiondegifvare i åtskilliga provinser, sedan lång tid tillbaka, haft tillåtelse att lösa sin kyrko- eller kronotinde för nedsatt pris. Till dessa kunna ju räknas tiondegifvarne i Bohus län, som egt lösa sin tionde efter 1 krona 50 öre för tunnan. I Blekinge är lösningspriset bestämdt till 4 kronor 13 öre för råg och 3 kronor 57 öre, allt per tunna, för korn. I Nedansiljans, Ofvansiljans och Vesterdalarnes fögderier af Kopparbergs län är lösningspriset 1 krona 50 öre för råg och korn samt 63 öre för hafre. Enligt kongl. förordningen angående förändring af grundräntor och kronotinde den 23 juli 1869 utgör lösningspriset i medeltal för hela riket, för råg 15 kronor 8 öre, för korn 11 kronor 78 öre och för hafre 6 kronor 76 öre, allt per tunna. När så är, måste den lindring, som förutnämnde provinserns tiondegifvare åtnjuta, kunna anses ganska betydlig.

Då den jord, hvarför nuvarande tiondegifvare utgöra skatten efter det högsta priset, ursprungligen icke haft större skyldigheter än den,

för hvilka kronotionden upphört eller som fått lösningspriset nedsatt, så är ju kronotionden för de förre en orättvisa, och som sådan torde den böra allmänneligen afskaffas.

Beträffande åter jordeboks- och hemmantalsräntorna, eller som dessa gemensamt kallats ordinarie räntan, så vill jag till en början söka påvisa, att denna skatt trycker de skattdragande så ojemnt i de särskilda provinserna, att ensamt denna olikhet borde utgöra skäl för ordinarie räntans afskrifning, enär den icke står i förhållande till skatteförmågan. Enligt skatteregleringskomiténs tabeller, hvilka jag tillåter mig att ånyo åberopa, utgör ordinarie räntan inom hela riket i medeltal å vid infanteriet roterade skattehemman 3 kronor 86 öre på hvarje 1,000 kronors taxeringsvärde, då deremot räntans medeltal å sådana skattehemman i Upsala län uppgår till 13 kronor 19 öre, likaledes på ett taxeringsvärde af 1,000 kronor. Denna olikhet synes väl stor, men det gifves ännu större. Exempel derpå kan jag äfven anföra från den kommun jag tillhör. Der fins nemligen ett roteradt skattehemman, hvars ordinarie ränta uppgår till 50 kronor 10 öre per 1,000 kronors taxeringsvärde. Inom samma by i denna kommun, har det ena skattehemmanet en ordinarie ränta af 20 kronor och ett annat 10 kronor 60 öre. I en annan by är det ena ålagdt 17 kronor 41 öre och det andra 11 kronor 18 öre, allt per 1,000 kronor af taxeringsvärdet. Man kan endast af denna anledning frestas att tro, att en sådan skatt icke är rättvisligen tillkommen.

Om tiden och sättet för jordeboksräntans uppkomst kan man säga, att derom saknas bestämda underrättelser. Det vet man dock, att den är gammal och att konung Gustaf den 1:ste var den, som anbefalde, att jordeböcker skulle öfver hela riket upprättas, i hvilka kronans ränta af de särskilda jordegdomarne skulle antecknas att utgå efter den grund, som hvarje socken eller härad hade dittills följt för desammas utgörande. Man vet ock, att i äldre tider, så väl före som under och äfven efter Kalmarunionen, pålades skatterna godtyckligt af dem, som magten hade. Svenska folkets urgamla rätt att sig sjelft beskatta stod visserligen som lag, men efterlefdes ej. De privilegierade stånden missbrukade sin magt och utöfvade förtryck emot folket. De tryckande skattebördor, som allmogen ålades, och de skattefriheter, som de privilegierade stånden förskaffade sig, är ett ojäfaktigt intyg på det ringa inflytande, som allmogen under medeltiden och äfven senare hade i beskattningsfrågor. Det är dock från sådan tid, som jordeboksräntan räknar sin upprinnelse.

Betraktar man något närmare de skrifter härom, som finnas i tryck tillgängliga, så vinnes lätt den upplysning, att jordeboksräntan ur-

sprungligen icke varit annat än flere sammanslagne för olika ändamål under skilda tider påbudne gårdar eller bevillningar. Så snart det mål var ernådt, för hvilket gården beviljats, hade skatten bort upphöra; men så skedde ej, utan med tiden förvandlades de till fasta skatter. Fäderneslandets historia vittnar ock om, att under den tid, som Sverige var med Danmark förenadt, regenterna noga iakttogo den af drottning Margareta gifna regeln: »med Sverige skall ni föda er», samt att, utom andra, danska höfdingar och fogdar icke voro så nogräknade, när det gälde att pålägga och utkräfva skatter af allmogen. Detta visas äfven deraf, att 1403 måste gårders olaga påläggande förbjudas vid straff af lif och gods; men huru detta förbud aktades, det ser man af följande ord utaf en författare, som mindes händelserna under Erik den 13:des regeringstid: »Gud kunde ej hustru så snart skapa, att fogde ju ville henne taga; från bönder togo de oxar och kor, kläder, kittlar och grytor, utmätte för en mark hvad som var värdt tre, grepo dem på sina gårdar, på kyrko- och tingsväg och lade dem i stock och fängelse; då de klagade hos konungen, foro de så mycket värre.» Liknande äro berättelserna om fogden Jösse Eriksson och länsmanen på Faxaholm.

Ett bevis om huru lätt skatter pålades i förra tider, det har man i konung Johan den tredjes bref till fogden Israel Larsson å Wäsby gård den 22 mars 1578. Deri gifves befallning, att bönderna i Wäsby län, eller Simtuna, Thorstuna och Wåla härad, den del af Upland, som nu tillhör Westmanlands län, skulle få en tillökning i sin årliga ränta, eftersom konungen låtit sig berätta, att undersåtarne i nämnda län hade mindre skatt än andra kronans undersåtar, och på Stockholms slott var brist på råg. Konungen fann då för godt anbefalla, att hvarje skattebonde och hvar landbo, skulle utgöra en spann råg, till dess ny skattläggning för dessa orter försiggått. Denna uteblef, men skatten var kvar. Hvad skulle frälsejordegarne då sagt, om en så pålagd skatt drabbat dem, och hvad skulle det sägas, om dylikt hände i våra dagar?

Om det nu kan anses obestriddigt, att de gårdar, som sedermera förvandlats till jordeboksränta, ej tillkommit på sådant sätt, som med då gällande lagar var öfverensstämmande; om det icke saknas skäl för det antagandet, att flere af de skattetitlar, som infördes i de första jordeböckerna, hvilka började 1524, voro af danska fogdar egenmäktigt allmogen pålagda; om man besinnar, att vid denna tid rusttjensten var en skattebörd på frälsejorden, som med stränghet utfordrades, samt om man tager i betraktande, att det så kallade ypperligare frälset icke fans förrän 1561, så förefaller det mig att skattejordens egare i århundraden varit betryckte af orättvisa skatter. Det förefaller mig

ock vara obilligt fordra, att sådana skatter skola vara i evighet bestående. Detta kan dock gerna icke vara tänkbart för den, som uppmärksammat de förändrade förhållandena under detta århundrade. Ända till införandet af nytt statsskick 1809 kan man säga, att allmogen hört till de betryckta. Sedan dess har en förbättring delvis och småningom inträdt. En fredligare samverkan de magtegende och allmogen emellan har fått göra sig gällande. Det kan icke hända nu, hvad som historien förmäler om 1769 års riksdag i Norrköping. Upplysningen har stigit, och denne kräfver ovilkorligen en jemnare och rättvisare skattefördelning. Det förefaller mig därför vara statsmagternas pligt att uppmärksamma förhållandena och utjemna skatterna så fort som möjligt. Långe hafva klagomålen öfver orättvisa skatter låtit höra sig. Tiden torde nu vara inne att mer än förut akta derpå.

Hemmantalsröntan har icke så länge som jordeboksröntan utgjorts af skattejorden, och om dess tillkomst lemna oss de historiska skrifterna mera bestämda underrättelser. Denna skatt, som icke är någon obetydlighet, enär den i min hemtrakt, efter 1855 års ränteförenklings uträkning och 1869 års förordning, uppgår till 75 kronor 81 öre per mantal, utan afseende på om detta är stort eller litet, består af flere räntetitlar, hvilka kallas landtågsgärd, byggningshjälp, salpeterhjälp, samt boskaps-, skjutsfärds- och dagsverkspenningar. Hemmantalsröntan stadgades under det konung Gustaf Adolf och drottning Christina voro regenter. Landtågsgården, som är den hufvudsakligaste delen, var likväl påbjuden, icke såsom ständig skatt utan endast vid krigstillfällen, redan under konung Erik den 14:des regeringstid, eller 1568. Underdånigst erlade folket denna skatt, både detta och det följande året. Gång efter annan utskrefvos sådana gärder, och 1584 påbjöd konung Johan en hjälpegärd till härens underhåll i kriget mot Ryssland, hvilken ock, likaledes i all underdånighet, utgick. Under konung Carl den 9:des regering, eller 1600, skedde underhandling med allmogen landskapsvis om leverering af åtskilliga naturapersedlar. 1602 bifölls gården på en allmän riksdag. Åren 1609, 1610 och 1612, samt äfven senare, beviljades landtågsgården; men, alltid, endast för krigs fortsättande. Från år 1624 har den ansetts som en ständig skatt. Flere gånger hafva framställningar blifvit gjorda om dess upphörande eller minskning; men utan att någon förändring dermed vunnits.

Endast den omständigheten, att landtågsgården pålades olagligt vid dess början, och att den då drabbade icke allenast skatte- utan äfven frälsejorden, af hvilka likväl den senare derifrån frikallats, äfvensom boskapspenningarnes påbjudande, hvilket skedde 1620, då konungen sammankallade riksråden, ståthållarne, biskoparne, några af adeln och

utskickade från en del af städerna, vid hvilket sammanträde denna skatt beviljades, utan att någon enda af allmogen fick vara närvarande; likasom ock påläggandet af skjutsfärdspenningar, hvilka ursprungligen tillkommit för allmogens befrielse från våldgästning, hvarifrån likväl de, som så många andra, genom lagar bort skyddas utan särskild afgift, äfvensom att alla de i mantalsröntan ingående särskilda skatterna icke blifvit använda för det ändamål, hvarföre de i början uttogos, jemte det att några provinser blifvit befriade till en eller annan del, synes mig innebära bevis om hemmantalsröntans orättvisa. Det gifves dock, efter min uppfattning, äfven andra omständigheter, som göra denna skatt ännu obilligare och orättvisare.

Under den tid, som hemmantalsröntan stadgades till en stadigvarande skatt, var fäderneslandet inveckladt i det trettioåriga kriget. Att därför fordrades oerhörda utgifter, det kan en hvar föreställa sig, och att förhöjda skatter äskades för krigets fortsättande, derom vittnar historien. Det är äfven bekant, att skattejordegarne drabbades värst af skatterna, och att den del deraf, som uppbars från den privilegierade jorden hufvudsakligen, snart upphörde. Den frågan kan då vara berättigad, om det trettioåriga kriget var till sådan nytta för Sveriges skattejordegare, och endast för dem, att deras jord och ingen annan, skall i everldeliga tider betala skatt till staten dertill. Det må tillåtas mig tveka om sådant kan försvaras.

Man vet ock, att under den tid, som hemmantalsröntan bestämdes till en stadigvarande skatt, var det ganska illa stäldt med statsförvaltningen. Kronans gods förpantades, försåldes och bortskänktes, på sådana vilkor och till sådan mängd, att uppgifterna derom, som lemnats efterverlden, kunna anses otroliga. Eller hvad kan det sägas derom, att, efter hvad några aktade författare och forskare uppgifva, 30,250 hemman, med ett värde af 20,345,800 daler silfvermynt, under två regenters tid bortskänktes, och 8,500 hemman såldes emot en köpeskilling af 5,765,040 daler samma mynt? Försäljningen under drottning Christinas regering skedde visserligen under föregifvande att köpesummorna erfordrades till fäderneslandets räddning; men penningarne användes till helt andra ändamål. Mer än hälften af berörde kronogods lemnades såsom vederlag för uppgifne fordringar, efterräkningar, leveranser och dylikt, och af återstoden användes ansenliga summor, dels till förlänningar åt gunstlingar, dels till andra mindre nödiga utgifter. Drottning Christinas bref till kongl. kammarkollegium, den 14 juli 1642, visar ock huru rättslöst efter nutidens uppfattning de ofrälse behandlades, ty drottningen säger deri, att om ofrälse män hade att fordra af kronan skulle de icke njuta sin betalning, så vida de ej ville öfver-

låta sina fordringar på någon frälseman, som i slikt fall skulle genast med kronogods förnöjas. Från gårdar, byggnadshjelp och salpeterhjälp, befriades köpegodsen till hälften; men efter den 7 december 1644 förskonades adeln helt och hållet från nämnda skatter, hvarförutom skjutsfärds- och boskapspenningarne nedsattes till hälften. Adeln slog under sig hela byar under sätes-, ladugårds- eller rå- och rörsfriheter, hvarigenom kronan gick miste om kronotonde, mantalspenningar, lagmans- och häradshöfdingeräntan, kungshästar, utskrifningar och gårdar. Att statens behof ändock måste af öfriga samhällsklasser, genom deras ökade beskattning, fyllas, det var ju nödvändigt, och det är under sådan tid som hemmantalsräntan bestämdes såsom en stadigvarande skatt samt har sedan dess utgjorts. Man kan ju ega skäl fråga sig, om i denna räntas bibehållande för everldeliga tider ligger någon billighet och rättvisa. Det synes mig orimligt, att skattejorden i kommande tider skall erlägga särskilda afgifter till staten, för det att landets regering, för århundraden tillbaka, slösat med statens tillgångar. Lindringar, ja till och med afskrifningar, hafva skett af skatter, som, både före och vid tiden för hemmantalsräntans stadgande, ålago andra beskattningsföremål än skattejorden; men hemmantalsräntan den har till 1885 snarare ökats än minskats. Under senare tid har ock den satsen börjat göra sig mer och mer gällande, att rättigheter och skyldigheter böra stå i förhållande till hvarandra. Rättigheterna efter hemmantal hafva upphört. Det är endast skyldigheterna, som ännu till en del kvarstå; men rättvisan kräfver helhet och konsekvens. Man må säga hvad som helst derom, men mig förefaller det dessutom obestriddigt, att hemmantalsräntans införande skedde under tider, då det gjordes allt för att förtrycka skattejordegaren. En rättsgrund, som hvilat på förtryck, kan eller bör dock i längden icke vara hållbar.

Utom de nu anförda skälen för grundskatternas upphörande, vill jag finna ett annat deruti, att skatterna äro oföränderliga, och utan afseende på om den skattdragande har någon inkomst att skatta för eller ej. I mer än ett afseende kan man ju berättigadt säga, att så är förhållandet. Jordbrukarens inkomster äro beroende af ganska många inverkan omständigheter, hvaraf en större del andra näringsidkare ej hafva den ringaste kännning. Man torde härvid böra tänka på, att en jordbrukares gröda, ofta nog det enda hvarutaf inkomst kan påräknas, är utsatt för faror, som icke kunna förutses eller förekommas. Om äfven total missväxt inträffar, om grödan förstöres af frost, väta, torka eller hagel, så måste de ständiga skatterna till staten ändå ut. Samma förhållande eger jemväl rum, om en fastighetsegare står i skuld

för mer än hans fastighet är värd, hvilket efter erfarenhetens vittnesbörd i våra dagar icke kan kallas något sällsynt. När det gäller beskattning i form af bevillning, då skall denna likväl rättas efter den verkliga inkomsten. Om bibehållandet af två eller flera så väsentligen olika beskattningssystem, som grundskatter och bevillning, är det lyckligaste för att befrämja frid och endrägt inom landet, för att befördra rättvisa emellan dess invånare, derom tillåter jag mig vara en tviflare.

Det fins å jorden lagd en annan skatt än de nu nämnda, hvilken vunnit häfd såsom grundskatt och som benämnes rustning och rotering. Äfven detta onus vågar jag taga i betraktande, såsom sammanhängande med öfriga grundskatter.

I fråga härom torde det allraförst vara skäl att se till, huru landtförsvaret utgjordes före indelningsverkets inrättande, och hvilka vilkor blefvo fästa dervid från deras sida, som åtogo sig ifrågasvarande onus.

I förra afseendet vittnar vårt fäderneslands historia derom, att i äldre tider deltagandet i försvaret af ett gemensamt fosterland, medelst tillhandahållandet af manskap, vapen och födoämnen, varit för Sveriges alla invånare en skyldighet, sannolikt så gammal som sjelfva samsfundsinrättningen, och den grundsatsen, att hvarje fri man är i sig sjelf förpligtad att försvara land och rike, hade då sin fulla tillämpning. Under tider då landets jordbrukande allmoge var stadd i större betryck än nu, då dess lott var att endast tiga, lida och lyda, förändrades formen och sättet. Försvarspligten utgjordes enligt utskrifningar efter särskilda beslut på herremöten och riksdagar. Den ursprungliga skyldigheten att vid uppåd inställa sig till tjänstgöring såsom landets försvarare blef af en del rikets jordegande inbyggare utbytt mot förbindelsen att till konungens och rikets tjänst hålla ryttare med häst, harnesk och vapen, hvarigenom frälsemannarätt förvärfvades. Det var under sådana tider, då understundom hvar 6:te eller 7:de vapenför man bland allmogen uttogs till krigstjänst, och under det förhållandet att rusttjensten verkligen utgjordes, som allmogen, för att vinna befrielse från denna tryckande och som den äfven benämndes odrägliga skyldighet, ingick i öfverenskommelsen om det ständiga knektehållet.

På hvad vilkor knektekontrakten ingingos, derom vittna dessa kontrakt jemte 1682 års riksdagsbeslut. Deruti bestämmes, att hvarje landskap skulle uppsätta och underhålla ett regemente; och som allmogen på sig tagit detsamma riktigt och ovägerligen att fullgöra, såsom indelningen, hvilken efter gärdetalet deröfver är gjord, det uttryckligen föreskrifver, allt för ty gafs dem deremot den fullkomliga försäkran, att så länge på deras sida intet fel förspörjes, det som utlofvat

är att efterkomma, de, deras barn och folk hvilka, till jordarnes kultur och bruk samt till ersättande af manskapets afgång nödvändigt måste behövas, för utskrifningar och alla dervid hängande besvär, hvad namn de helst hafva kunna, samt fördubblingar och våldsamma värfningar, då och i tillkommande tider vara alldeles qvitte och befriade. Denna försäkran har länge varit en död bokstaf. Rust- och rotehållarnes skyldigheter hafva ju oklanderligen blifvit fullgjorda, öfver och icke under; men deras kontraktsenliga rätt, deras frihet från utskrifning, den har blifvit alldeles lemnad å sido, senast genom införande af den allmänna beväringen och dennas ökade öfningstid. Mig förefaller det, att ett motstycke till sådant förfaringssätt, och som rör andra samhällsklasser än jordbrukare, icke är någon lätt sak att påvisa, och huru förhållandet ställer sig, om man tager i betraktande allmän kontraktslära, det torde äfven förtjena tänkas på.

Men mistningen af rust- och rotehållarnes frihet från utskrifning är icke det enda kontraktsvilkor, som lemnats obeaktadt från statsmagternas sida. I flera afsenden hafva de skyldigheter, som rust- och rotehållarne sig åtog, förökats. Då indelningsverket inrättades, funnos många, som voro tvungna att underkasta sig krigstjenst och att åtnöjas med de för en soldat bestämda aflöningsvilkor, hvilka voro ganska låga. I knektekontraktet för Uplands regemente är stadgadt, att soldatens bostad skulle utgöras af en stufva, 8 alnar inom knutarne, jemte fähus. Uti samma kontrakt är hemkallet bestämdt till två tunnor spanmål, två lass hö och ett tjog halm jemte 30 daler kopparmynt, motsvarande 5 kronor, i lön. Sjelfskrifven till knekt finnes nu ingen, och man kan ju ega skäl fråga sig, om en soldat nu kan fås på sådana vilkor som de nyss nämnda. Rust- och rotehållarne hafva i långliga tider varit nödsakade att gifva sine soldater allt högre och högre hemkalls- och löneförmåner, och, efter erfarenhetens vittnesbörd, stiger ingenting säkrare under tidernas lopp än priset på det menliga arbetet. I den mån det krigiska lynnet, med stigande civilisation, utom andra orsaker, kommer att förmildras, skall också priset på arbete i krigstjenst komma att särskildt stiga derigenom att af soldaten fordras mera öfning och tjenstgöring än hvad förut varit fallet. Det kan därför komma att hända, att rustnings- och roteringsskyldigheten blir än svårare att fullgöra, och hvad som säkert skall inträffa, det är, att samma skyldigheter blifva allt dyrare och dyrare samt derigenom komma att medföra en än större orättvisa för de skattdragande. Säge hvad man vill derom, men mig förefaller det vara mera orätt att öka en ojemnt fördelad skatt än att pålägga en ny.

Det torde icke vara mer än i sin ordning att här söka påvisa ojemnheterna i rustnings- och roteringsbesvären, de deraf tyngde emellan, och det må ursäktas mig, om jag åter åberopar skatte-regleringskomiténs tabeller. Dessa visa, i fråga om rustningskostnaderna för vid kavalleriet berustade skattehemman, att dessa utgöra i medeltal i hela riket 6 kronor 46 öre och i Upsala län per medium 10 kronor 16 öre på hvarje 1,000 kronors taxeringsvärde, samt, beträffande roteringsbesväret, att detsamma för vid infanteriet och båtsmanshållet roterade skattehemman utgör i värde för hela riket i medeltal 3 kronor 12 öre, men i Upsala län 5 kronor 87 öre per 1,000 kronors taxeringsvärde. Roteringskostnaden för allmänt frälse samt utsocknehemman utgör, enligt samma tabeller, i hela riket 2 kronor 61 öre, men i Upsala län 4 kronor 82 öre, allt för ett taxeringsvärde af 1,000 kronor och i medeltal. Det gifves dock än större ojemnheter, och ibland sådana vill jag anföra, att i den kommun som jag tillhör finnes en soldatrote, utgörande 2 mantal skatte, hvars roteringkostnader, då dessa räknas till 180 kronor per rote, gå till 8 kronor 57 öre på 1,000 kronors taxeringsvärde; hvaremot det finnes en annan, för hvilken denna kostnad utgör 1 krona 95 öre. När indelningsverket först kom till stånd, förefunnos antagligen icke sådana olikheter. Tider och omständigheter hafva förändrat beskattningsföremålen, men sjelfva beskattningen, den icke endast kvarstår oförändrad, utan den har till och med ökats för en del, under det att den minskats för andra. Att en sådan beskattning skall i längden vara hållbar, det må den tro som kan.

Indelningsverket har ansetts och anses ännu såsom oföränderligt. Det heter, att det oafbrutet bibehållits i sin ursprungliga form och varit skyddadt från förändringar. Skyddet har gått så långt, att det till och med genom kongl. förordningen den 4 februari 1771 förbjöds, vid 1,000 daler silfvermynts böter, att endast föreslå ändring deruti. Detta oaktadt hafva rust- och rotehållare vid åtskilliga regementen och corpser blifvit tillerkände ganska betydande lindringar. Ursprungligen hafva lifregementets grenadiercorps, andra lifgrenadierregementet och Smålands grenadierbataljon, samt Vestgöta och Bohusläns regementen, varit indelta till rytteriet, och likaså Halland; men under olika tider, eller Bohusläns regemente 1777 och 1791, lifregementets grenadiercorps och andra lifgrenadierregementet 1791, Vestgöta regemente 1811 och Smålands grenadierbataljon 1812, förvandlats till infanteri, samt rusthållen i Halland på 1720-talet lagts under båtsmanshållet. Dervid hafva rusthållen befriats från anskaffning och underhåll af häst och dess mundering, och rusthållarne vid lifregementets grenadiercorps, andra lifgrenadierregementet, Vestgöta regemente och Smålands

grenadierbataljon bibehållits vid för rustningen anslagna egna räntor och augmentsräntor, emot erläggande till staten af hästvakansspanmål, utgörande dels 7 dels $7\frac{1}{2}$ tunna spanmål, samt Bohusläns regementes f. d. rusthållare befriats från hästvakans, och af rustningsräntorna äro endast 7 kronor 50 öre per nummer bibehållna. I Halland har det roterade utsocknefrälset fått tillstånd till ständigt vakans, så i krig som fred, samt deras båtsmansvakansafgift nedsatts först till två tredjedelar och sedermera till hälften. Inom provinsen Jemtland har ny rotering 1851 blifvit verkställd, hvarvid rustnings- och roteringskyldigheten betydigen minskades, och, ehuru så skett, erhålla rust- och rotehållarne, såväl vid hästjägare- som fältjärecorpserna, ur Jemtlands roteringskassa, hufvudsakligen tillkommen genom statsbidrag, årligen 20 kronor pr rote, och vid inträffande remontering 250 kronor. Vissa hemman i Offerdals socken af samma provins hafva dessutom 1873 fått sin rotering nedsatt från 7,10 till 2,46 rotar. Kaplansboställen hafva i allmänhet blifvit befriade från rotering. Rotehjelp från staten har tilldelats åtskilliga rotar vid Skaraborgs, Nerikes, Vermlands och Vestmanlands regementen. I Dalarne finnas tre ständigt vakanta rotar i fredstid, utan att därför erläggas någon vakansafgift till staten, och vid Norrbottens fältjägarcorps äro 115 vakanta rotar, för hvilka vakansafgiften per rote är omkring 44 kronor, ehuru den beräknade roteringskostnaden vid denna corps per nummer utgör 130 kronor. Under sådane förhållanden kan man icke med skäl säga, att indelningsverket bibehållits vid det ursprungliga, då somliga provinser, eller delar deraf, fått ganska stora lindringar i sina skyldigheter efter kontrakten, hvaremot andra kunna sägas hafva fått ringa sådan eller till och med tillökning.

Städerna hafva sedan 1610 varit underkastade ett ständigt båtsmanshåll, för friheten från utskrifning. I dess början utgjorde detta en båtsman för hvar tionde borgare; men 1617 föreskrefs antalet till hvar tionde man af befolkningen. 1644 bestämdes städernes båtsmän till 1,135 ordinarie, och år 1720 föreskrefs antalet till 1,741. Detta städernas onus har sedan 1748 varit ställdt på vakans, så i krig som fred, med en afgift af endast 30 daler silfvermynt för hvarje man, under tiden från 1748 till 1816, och 1810 bestämdes städernas båtsmän till 885, deri dock inräknade 6 från Visingsö. Vid den förändring, som i fråga härom, till följd af kongl. brefvet den 21 september 1839, vidtogs, torde åtskilligt vara att märka. Både regering och riksdag ansågo då, att städernas båtsmanshåll icke var vidare fastvuxet, hvarken vid hvarje stad till ett vist antal båtsmän, ej heller vid den jord i staden, på hvilken det var lagdt, än att det, utan aflösning eller successiv afskrifning, kunde och borde på andra samhällsklasser

och förmögenhetsslag fördelas och städerna emellan jemkas. Kongl. Maj:t förklarade ock detta vara på naturlig billighet och rätt grundadt. Följderna af förändringen voro icke obetydliga. Bland mera märkliga tillåter jag mig nämna, att antalet båtsmän ökades för Stockholm från 100 till 437, Falun från 0 till 7 och Göteborg från 40 till 80 $\frac{3}{8}$, hvar-
 emot nedsättning i antalet skedde för Södertelje från 10 till 1 $\frac{5}{8}$, Norrtelje likaså, Öregrund från 9 till $\frac{3}{4}$, Upsala från 25 till 10 $\frac{3}{4}$, Nyköping från 20 till 5, Visby från 20 till 10, Jönköping från 16 till 5 $\frac{3}{4}$, Eksjö från 10 till 1 $\frac{3}{4}$, samt Vestervik från 16 till 3 $\frac{3}{8}$ och Falköping från 6 till $\frac{1}{4}$. Det är äfven att märka vid denna reglering, att dervid lemnades utan afseende de befrielser eller lindringar i båtsmanshållet, som voro en och annan stad af ålder medgifna, och Stockholm, som af konung Carl den elfte fått försäkran att endast underhålla 100 båtsmän, fick på detta sätt en tillökning af 337 man. Att genom en sådan förändring en del städer bereddes vinst och andra förlust, det togs ej i betraktande. Det var idén om likställighet och rättvis skattefördelning, som härvid vann en seger. Någon skilnad emellan landsbygd och stad i fråga om billighet och rätt, när det gäller ett onus för rikets försvar, lär väl ej kunna förefinnas. Stad och landsbygd i förhållande till hvarandra kunna eller böra icke, i alla tider och i en så vigtig angelägenhet som det gemensamma fäderneslandets försvar, stå som skilda delar i samhället, i all synnerhet sedan städerna numera ej längre, såsom fordom och i de tider då den ännu gällande proportionen af bidrag till försvaret tillkom, behöfva med alla möjliga medel upphjelpas. Invånarne i städerna och på landsbygden, kunna eller böra heller icke inför lagstiftningen vara så olika, att hvad som är billigt och rätt samt af statsmagterna godkändt i ena fallet och till en del ej skall gälla i det andra och samhället i sin helhet. Mig förefaller det därför, att förändringen med städernas båtsmanshåll 1839 äfven utgör ett skäl emot indelningsverkets bibehållande, sådant det nu är inrättadt.

Om man fäster något afseenda på nu anförda omständigheter; om man tager i betraktande att hvarje väl ordnad skattesystem bör vara lämpadt efter bestående men icke efter urgamla förhållanden, och att oförändrade skatter blifva med tiden föråldrade; om man icke bortser derifrån, att vid tiderna för indelningsverkets tillkomst andra skatter funnos, hvilka numera upphört, samt om man besinnar det orimliga deruti, att jorden, såsom en prestation, skall vara ålagd leverera soldater, emedan de menniskor, som uppväxa på denna jord, icke tillfalla jordegaren såsom en del af jordens afkastning, så torde indelningsverket svårligen kunna teoretiskt försvaras.

I det föregående har jag antagligen, efter mångas åsigt, allt för ofta oberopat fakta, stödda på skatteregleringskomiténs tabeller. Ett återstår dock i sådant afseende, och det är att påvisa skilnaden i skatt till staten för den högst eller lägst af skatter betungade jorden. Af tabellerna inhemtas, att för roterade skattehemman i Upsala län skatterna till staten 1878 utgjorde i medeltal 21 kronor 93 öre, hvar emot frälsesäterierna i hela riket, med ett taxeringsvärde af 133,966,911 kronor, drogo en skatt af 61 öre, allt för 1,000 kronors fastighets-taxeringsvärde. Det visas ock deraf, att de i jordeboken ej upptagna bevillningsskyldiga fastigheterna, hvilkas sammanlagda taxeringsvärde uppgick till 174,064,117 kronor, hade en skatt till staten af 50 öre för ett taxeringsvärde af 1,000 kronor. Om man kan säga att olikheterna mötas, så är det här. Icke kan väl sådant anses rätt och öfverensstämmande med nutidens uppfattning om rättigheter och skyldigheter af och till samhället. Min öfvertygelse om Riksdagens uppgift och ändamål är, att denna fördelar skattebördorna rättvist och efter skatteförmågan.

I sammanhang härmed torde det äfven vara i sin ordning att kasta en blick på städernas beskattning. Derutinnan skall jag icke söka utveckla någon vidlyftighet, utan endast påvisa, att då skatterna till stat och kommun för roterade skattehemman i hela riket 1878 utgjorde i medeltal 37 kronor 47 öre, så uppgingo samma skatter öfver hufvud i samtliga städerna till 5 kronor 32 öre för jordbruksfastighet och 4 kronor 46 öre för annan fastighet, allt för ett taxeringsvärde af 1,000 kronor. Skatterna till staten, särskildt för städerna, utgjorde samma år, för jordbruksfastighet 94 öre och för annan fastighet 57 öre per 1,000 kronors taxeringsvärde i medeltal. Skilnaden stad och land emellan är stor i hvilketdera fallet som helst.

Utom de skäl, som sålunda blifvit anförda för grundskatternas afskrifvande, torde det äfven för en sådan åtgärd finnas andra bevekelsegrunder. Hit vill jag räkna, att om grundskatterna afskrefves, så skulle afsöndringar af jord derigenom ganska väsentligt underlättas, synnerligen i fråga om mindre sådana, enär särskild skattläggning medför så stora omgångar och kostnader, att desamma verka hämmande. Det må sägas hvad som helst derom, men mig förefaller det vara för fäderneslandets framtida sjelfständighet lyckligt och betryggande, om de sjelfegande jordbrukarnes antal ökades. Derigenom skulle, efter min tanke, emigrationen minskas, och socialism icke vinna någon vidare utbredning å landsbygden.

Från nästan alla delar af rikets landsbygd förspörjes en allmän och berättigad klagan öfver kommunalskatternas tillväxt. Att desamma

drabba den privilegierade jordens innehafvare mera än skattejordens, är ju helt naturligt; men skulle grundskatterna afskrivas, och all jord behäftas med lika onera, så följer ju deraf lika taxeringsvärde för all jord och på samma gång ökadt värde å skattejorden, hvarigenom denna får ökade kommunala utgifter. Säteri- och frälsehemmansegare äfvensom innehafvare af annan än jordbruksfastighet och de som erlägga bevillning för andra beskattningsföremål skulle härigenom i de kommunala skatterna vinna lättnader.

Länge hafva landets väghållningsskyldige väntat en ny och rättvis väglag. Förslag dertill har man fått se, och den tid torde icke vara så långt aflägsen, då samma förslag vinner statsmagternas godkännande. Detta förslag innehåller, att fastighetstaxeringsvärdet skall utgöra den egentliga delningsgrunden. Samma följd, som nyss förut blifvit omnämnd, har man då att vänta, och hvarigenom den nu privilegierade jordens innehafvare beredes lindring emot hvad eljest skulle blifva fallet.

Efter att hafva ordat om skäl och bevekelsegrunder för grundskatternas samt rustnings- och roteringsskyldighetens upphörande, vill jag tillåta mig anföra några genmälen emot de skäl, som antagligen komma att framställas för dessa skatters bibehållande.

Emot mina påståenden torde det allraförst göras den anmärkningen, att de äro förestafvade af egoism. Det ser så ut, det vill jag villigt erkänna; men jag vill möta mina motståndare härutinnan med skriftspråket: den utan synd är, han kaste första stenen, och jag vågar hoppas det erkännande, att bredvid, om icke framför min egoism står något annat, som kallas billighet och rättvisa.

Det skall sägas mig: Skattejorden har i århundraden burit de skatter, som blifvit densamma ålagda, och nuvarande innehafvare hafva ärft eller förvärfvat eganderätten till samma jord på lika vilkor som dess företrädare. Med anledning häraf vill jag anföra, att jag skulle anse mig böra försvara dylikt, om detsamma i alla tider och i alla afseenden tillämpats; men så är ju långt ifrån förhållandet. I detta fall ber jag att få påvisa, huru ofta lagarne ändrats till den enes eller andres förmån, utan att denna sats fått göra sig gällande. Besinnar man hvilka förändringar i rättigheter och skyldigheter som statsmagterna, endast under de senaste 50 åren, beslutat, så tror jag mig få medhållare härom. Det torde härvid tillåtas mig uppräknat några, och deraf bränvinsbränningens öfverflyttande de facto från jordbruket till kapitalet; förändring af skatterna till staten och presterskapet från in natura prestation till penningeskatt; utfärdandet af ny stängselförordning, hvarigenom den mindre jordbrukaren fått ökad hägnadsskyldig-

het; bestämmandet af andra grunder för kommunalskatternas utgörande; förändring af deltagandet i skyldigheten att bygga och underhålla kyrka, skola, prestgård och tingshus; nedsättning af de personliga skatterna, äfvensom afskrifning af en stor del skatter, som förut varit lagda på åtskilliga beskattningsföremål, utom mycket annat. Vill man vara konsekvent, så måste man otvifvelaktigt erkänna, att det anförda skälet för grundskatternas bibehållande förringas genom de omnämnda förhållandena.

Denna invändning förlorar dessutom, efter min åsigt, betydligt mycket af sin betydelse genom de af statsmagterna under senare tider beslutade löne-regleringar. Ganska få, om ens någon, af statens embets- och tjänstemän fingo dervid minskade löner. Flertalet fingo förhöjning. Om det är, i fråga om skatter, en jordegares ovilkorliga pligt att åtnöja sig med samma skatt som ålegat en företrädare, så borde det, ifrån samma synpunkt sedt, äfven vara en löntagande embets- och tjänstemans åliggande att nöja sig med den löneinkomst, som var bestämd då platsen söktes och tillträdde. Så har det dock icke tillämpats; och när så är, borde det icke från embets- och tjänstemännens sida uttalas så strängt klander emot en billig och rättvis grundskatteafskrifning. Lika väl som embets- och tjänstemän behöfde löneförhöjning, lika så väl behöfver skattejorden en skatteafskrifning; och var den förra rättvis och billig, så är det äfven och ännu mer den senare.

Det har sagts och skall troligen komma att sägas om igen, att om grundskatterna afskrefves, så skulle en allt för stor vinst derigenom beredas de nuvarande skattejordegarna. I detta afseende vill jag påpeka, att då rusttjensten för frälsejorden 1743 upphörde, så fästes icke något afseende dervid att vinst bereddades de rusttjenstskyldige. Rusttjensten var dock ett gammalt onus. Såsom ersättning för dess utgörande voro ganska många fri- och rättigheter gifna. Den var heller icke så lindrig, enär fordomdags adelns rytteri tjente på egen sold, utan förplägning af kronan. Hvad som äfven kan med skäl härvid anmärkas är, att då rusttjensten infördes, så var den en skyldighet, som måste utgöras för att få sin jord frälst från skatt. En frälseman, som i forna tider ej kunde eller ville rusttjensten uppehålla blef fränkänd sin frälserätt, och hans fastighet förvandlad till skatte; men sådant sattes ej i fråga 1743. De rusttjenstskyldige undandrogo sig endast att fullgöra sina åligganden, och dermed var deras gamla onus borta. Endast en svag lemning återstår i den så kallade rusttjänstbevillningen. Något tal om vinst förekom ej heller, då en del städer och den privilegierade jorden å landet befriades från kronotionde och större delen af mantalsröntan. Det torde ej kunna bestridas, att något

afseende å vinst under senare tid icke fästes, då hammarskattsjernet 1857 nedsattes till hälften och 1860 upphäfdes helt och hållet; då tackjernstionden 1844 nedsattes till hälften samt upphörde utom bergslag 1860 och i sin helhet 1871; då skatte- och hyttegälsjernsavgifterna upphäfdes sistnämnda år; då en del af bergverkstionden upphörde 1877; då qvarnräntan afskrefs 1863; då ollongälden i Halland upphäfdes 1844; då det så kallade ofrimansfrälset i Bohuslän förut åliggande skatten Odels halfva uppbördsel upphörde 1863, äfvensom då Falu kungsgårdshjelp, som från 1684 utgjorts från vissa socknar i Kopparbergs län, upphörde 1849, och Näs kungsgårds reparationsmedel, som utgått från tvenne fögderier af samma län, upphörde 1848. Dessa skatter voro också gamla och kanske mera rättvist fördelade de skattdragande emellan än nu qvarvarande grundskatter; men billigheten kräfdes sådana afskrifningar, och det var därför som det skedde. När nu så är, att många och betydliga skatter förut blifvit afskrifna, så borde, efter mitt förmenande, ordandet om vinst för skattejordegarne uti ifrågavarande fall anses oberättigadt.

Vid tal om vinst och förlust genom lagstiftningens åtgöranden, kommer man lätt att tänka på andra skatter än dem, som jorden åligga. Det kan visserligen icke anses vara i sin ordning att tala om statsinkomster genom bevillningar, när det är fråga om grundskatter; men det torde kunna medgifvas, att all utgift, vare sig till stat eller kommun, kan anses såsom skatt. Hit vill jag då äfven räkna bränvinsskatten. Före förändringen af bränvinslagstiftningen vid riksdagen 1853—1854, var det de facto och de jure, från början af 1740-talet, jordegare såväl i städerna som på landsbygden, som endast egde rätt att tillverka bränvin mot en skatt till staten, som numera kan anses ganska lindrig. Då hade desse rätt att afyttra sina tillverkningar i ganska små partier. Då hade staten en inkomst af bränvinstillverkning och försäljning, som, i medeltal för förutgångna 15 åren, icke uppgick till en million kronor om året. Sedan den tiden har afgiften till staten för bränvinstillverkningen sammanlagdt uppgått till öfver 372 millioner kronor, en skatteförhöjning således af omkring 333 millioner kronor under nämnda tid, och en skatteförhöjning förenad med mistad rättighet, som till allra största delen drabbat landsbygden. Men icke nog härmed. Bränvinsförsäljningen har tillfört städerna minuterings- och utskänkningsavgifter samt vinst å bolag för utskänkning och minuterung, som icke varit så ringa inkomstbringande. I saknad af statistik kan jag icke uppgifva det sammanlagda beloppet deraf, men vill dock omnämna, att under tioårsperioden 1874—1883 den behållna inkomsten för samtliga städer öfversteg 35 millioner kronor, eller $3\frac{1}{2}$ millioner om året i medeltal.

Under samma tid tillkom landsbygdens kommuner 1,680,897 kronor, landstingen 5,926,864 kronor och hushållningssällskapen ungefärligen samma belopp. Man kan ju våga påstå, att denna lagstiftning medfört vinst för en del, men icke rättvisa för alla. Det skall sägas mig här- emot, att förändringen i bränvinslagstiftningen var i nykterhetens in- tresse, och jag skall villigt medgifva detta; men på samma gång måste jag förundra mig deröfver, att städerna finna fördel och uträkning vid att, såsom det 1883 var händelsen, låta tillsammans 1,298 ställen stå öppna i städerna för rusdryckers åtkommande, då sammanlagda antalet deraf på landsbygden samtidigt var 486. Det må äfven tillåtas mig säga, att denna förundran ökas af den omständigheten, att vid 1883 års slut var folkmängden å landet 4,603,595 och i städerna 757,476, hvil- ket allt tycks bevisa, att något mer intresse än nykterhetens fått göra sig gällande. Då här icke är fråga om att söka få ändringar i brän- vinslagstiftningen, så har jag ej sagt detta för att uppreta det ena lokala intresset mot det andra. Min afsigt härmed är endast att påvisa förhållanden, för att minska talet om skattejordegarnes vinst vid grund- skatteafskrifning, samt de klagomål och protester, som höra till de vanliga från städernas sida, när fråga är om rättvisa skattereformer för landsbygden. Afsigten är tillika att fästa uppmärksamheten derpå, att de som motverka grunskatteafskrifningen icke alltid visat sig frie från egoism i andra frågor.

Till sist, och i sammanhang med det nyss anförda, kan man äfven våga påstå, att vinst eller fördel, under senare tid, bereds ett icke så ringa antal af landets invånare, på det allmännas bekostnad, ge- nom anläggning af statens jernvägar. Ganska många äro ännu van- lottade i fråga om kommunikationer, fastän staten härutinnan gjort betydligt. Af statsbanorna äro belägna i Jemtlands län 359, i Gefle- borgs län 321, i Upsala län endast 43 kilometer, och flera län äro ännu i saknad af statsbanor. Att de trakter, genom hvilka statens jernvägar löpa, deraf hafva förmåner på det allmännas bekostnad, och städerna mest, är ju obestridligt; men sådant har icke hindrat hvarken jernvä- gars anläggning eller statens skuldsättning för detta ändamål. När det är fråga om en rättvisare beskattning, då är förhållandet motsatt; då nekas det att göra några uppföringar från statens sida. Man kan likväl våga sätta i fråga, om i allt detta ligger någon konsekvens.

Genom det nu anförda tilltror jag mig hafva visat befogenheten af alla grundskatters fullständiga afskrifning; men då sådant möjligen skulle kunna verka en allt för hastig rubbning i bestående förhållanden, skall jag inskränka mig att yrka grundskatternas nedsättande till hälft-

ten och deremot svarande lindring i rustnings- och roterings skyldigheten; öfverlemnande åt en snar framtid att lösa skattefrågorna i dess helhet.

För att likväl icke, i strid mot riksdagsordningen, sammanblanda flera möjligen olika frågor i denna framställning, anser jag mig böra väcka särskild motion om lindring i rustnings- och roteringsbesvären, och tillåter mig här föreslå,
det Riksdagen beslutar,

att, från och med år 1890, den nedsättning i de på viss jord hvilande grundskatter, som är stadgad i kongl. kungörelsen den 5 juni 1885, må förändras från 30 till 50 procent.

Om remiss till statsutskottet anhålles.

Stockholm de 22 januari 1889.

Jan Eliasson
från Upsala län.

Häruti instämma:

Alfred Kihlberg.   *L. P. Mallmin.*

K. E. Holmgren.
